

Od Redakcji

Żyjemy w świecie nieustannej wymiany informacji. Dzięki globalizacji oraz potęgze Internetu możemy cieszyć się różnorodnością kulturową, poznawać zwyczaje, sposób działania, potrzeby, systemy wartości i norm społeczności będących na różnym poziomie rozwoju cywilizacyjnego. Dotyczy to wszystkich obszarów ludzkiego funkcjonowania, także sfery związanej z szeroko rozumianym zdrowiem. Warto zadać pytanie, na ile potrafimy z oferowanego nam przez środki masowego przekazu ogromu informacji i obrazów korzystać racjonalnie – na rzecz zdrowia, a nie na jego szkodę? Powstają też różnorodne refleksje natury etycznej: czy media przyczyniają się współcześnie do podnoszenia ludzkich kompetencji i zorientowania w otaczającym świecie, czy też manipulując informacjami, a także na skutek niekompetencji zatrudnionych w nich osób, przyczyniają się do utrwalania stereotypów i uprzedzeń, mitów i negatywnych przekonań na temat zdrowia i choroby?

Jakie jest zatem miejsce zdrowia we współczesnej rzeczywistości medialnej? Czy propagowany jest prozdrowotny czy antyzdrowotny styl życia? Czy zdrowie w mediach jest wartością, do której warto dążyć, a dbałość o zdrowie wprowadzać w codzienne życie, czy postrzegane jest w np. kategoriach towaru? Kluczową kwestią jest także to, jak można wykorzystać media w procesie wspomagania człowieka w jego dbałości o zdrowie oraz w jaki sposób ten ogromny potencjał mediów można wykorzystać na rzecz promocji zdrowego stylu życia.

Na część z tych pytań starają się odpowiedzieć Autorzy tekstów zawartych w niniejszym tomie. Otwierają go dwa artykuły teoretyczne, które zostały poświęcone ogólnej problematyce wpływu mediów na zdrowie. Pierwszy z nich pt. *Sposoby promocji kategorii „zdrowie” w społecznym indeksowaniu w sieci*, autorstwa Piotra Pary, porusza niezwykle istotną kwestię upowszechniania i pozycjonowania treści dotyczących zdrowia w sieci. Ważność tematyki zdrowotnej wymaga, aby przekaz był skuteczny i docierający do jak największej liczby odbiorców. Autor zwraca jednak uwagę na to, że medialna przestrzeń publiczna dotycząca sfery zdrowia wypełniana jest treściami, których twórcami są przede wszystkim laicy. Natomiast wiedza ekspercka w tym obszarze nie znajduje dla siebie zarówno miejsca, jak i skutecznych sposobów dotarcia do internautów zainteresowanych tematyką zdrowotną.

W konsekwencji, osoby te korzystają przede wszystkim z treści zamieszczanych przez amatorów. Lokowane w Internecie informacje, pomimo że często niespójne, a nawet sprzeczne z naukową wykładnią, są następnie spontanicznie „postowane” czy „tagowane” przez społeczność internautów, nadającą tym samym owym treściom status wiarygodności. W ostatniej części pracy Autor dokonuje analizy zawartości wybranych blogów poświęconych tematyce zdrowia, formułując szereg interesujących tez, dotyczących między innymi relacji lekarz – pacjent.

Drugi artykuł, autorstwa Agnieszki Choińskiej, ma charakter pogłodo- wy i nawiązuje do sieciowego ujęcia kapitału społecznego, zaproponowanego przez francuskiego socjologa Pierre’a Bourdieu. Autorka formułuje kilka interesujących wniosków, związanych z rolą Internetu jako narzędzia w kreowaniu kapitału społecznego w obszarze zdrowia. Przede wszystkim zwraca uwagę na wzrost znaczenia Internetu, który nie jest już jedynie źródłem informacji, ale przewodnikiem i instruktorem w tematach zdrowotnych dla jednostek i grup użytkowników. Jak wykazuje Autorka, sieci powiązań tworzą się w dużej mierze właśnie za pośrednictwem Internetu, który staje się narzędziem kreacji różnych form kapitału społecznego, prowadząc do mobilizacji zasobów mających wpływ na zdrowotność populacji.

Problematyka kolejnych artykułów dotyczy natomiast wpływu mediów na poszczególne elementy stylu życia, takie jak sen, formy spędzania czasu wolnego oraz przede wszystkim – sposoby odżywiania.

W artykule zatytułowanym *Bezsенność starszych osób w Europie* Antonina Ostrowska podjęła się trudnego zadania osadzenia omawianego zjawiska w teoretycznych ramach aparatu pojęciowego socjologii medycyny. Artykuł ma charakter ekspertyzy, w której Autorka zwraca uwagę na rosnący problem bezsenności wśród starzejących się społeczeństw Europy oraz jego stratyfikacyjne korelaty. Przedstawiono różnice pomiędzy poszczególnymi krajami w społecznych warunkowaniach zaburzeń zasypiania, syndromu przedwczesnego budzenia się oraz niemożności kontynuowania snu. Na podstawie analizy omawianych w artykule badań, została potwierdzona teza, że zakłócenia snu najczęściej dotyczą ludzi starszych oraz osoby o najniższym statusie społeczno-ekonomicznym. Ponadto, na bezsenność wpływ mają takie czynniki, jak płeć, sytuacja rodzinna, przebieg kariery zawodowej oraz umiejętność radzenia sobie ze stresem. Artykuł stanowi wartościowy przyczynek uzupełniający nieliczne jak dotąd badania nad zjawiskiem bezsenności, które przybiera stopniowo charakter problemu cywilizacyjnego.

Artykuł *Smakosz na diecie eliminacyjnej. Analiza polskich blogów kulinarnych* skupia się na analizie zawartości wybranych blogów kulinarnych dotyczących zdrowej żywności, zdrowego stylu odżywiania oraz diet. Przedmiotem badania Autorki, Marioli Bieńko, było wykorzystywanie bloga kulinarnego przez kobiety zainteresowane prowadzeniem działań informacyjnych, interpretacyjnych i dys-

kusyjnych. Celem badania był opis procesu autorefleksji kulinarnej blogerek za pośrednictwem prowadzonych przez nie internetowych dzienników. Poddano analizie materiał dotyczący kreowania tożsamości i nowych praktyk żywieniowych w oparciu o stosowanie wegańskiej i bezglutenowej diety eliminacyjnej. Według Autorki blogerki poprzez prezentacje przepisów wyrażają swoje poglądy/idee/przekonania na temat kuchni zarówno w wymiarze zdrowotnym, jak i etycznym. Jedzenie, niezależnie od opisywanej diety, jest w obu blogach traktowane jako przyjemność, rytuał, styl życia, forma spędzania czasu wolnego, element dialogu i komunikacji. Blogerki próbują łączyć w ramach eliminacyjnych praktyk żywieniowych tradycję z awangardą oraz zdrowie z przyjemnością.

Kolejne dwa teksty poświęcono bardzo interesującemu i słabo udokumentowanemu w literaturze naukowej fenomenowi *food pornu*. W pierwszym z artykułów, *Magia food pornu. Próba rekonstrukcji etiologii zjawiska*, Autorzy, Małgorzata Synowiec-Piłat, Anna Pałęga oraz Michał Jędrzejek, w oparciu o gruntowną analizę literatury przedmiotu oraz źródeł internetowych, definiują i charakteryzują omawiane zjawisko, jego genezę, charakter oraz psycho-społeczne znaczenie. Autorzy stawiają tezę, że *food porn* staje się współcześnie istotnym elementem stylu życia poszczególnych grup społecznych. Jednocześnie uzmysławiają Czytelnikowi, że wyjaśnienie popularności *food pornu* wymaga interdyscyplinarnego podejścia, uwzględnienia wielu powiązanych i nakładających się na siebie czynników o podłożu biologicznym, psychologicznym i społeczno-kulturowym.

Natomiast drugi tekst, autorstwa tego samego interdyscyplinarnego zespołu naukowego, składającego się z socjolożki, psycholożki i lekarza, został poświęcony zdrowotnym konsekwencjom *food pornu*. Zjawisko to poddano analizie w kontekście jego wpływu na zaburzenia odżywiania – otyłość i anoreksję. Ukazano również jego pozytywne dla zdrowia strony (*vegan style* czy *slow food*), a także możliwości wykorzystania tego rodzaju obrazów jedzenia w działaniach promujących zdrowe odżywianie. Na zakończenie przedstawiono rozważania metodologiczne dotyczące możliwości badania zjawiska *food pornu* oraz refleksje o charakterze etycznym, głównie poświęcone relacjom *food pornu* z zaburzeniami odżywiania oraz negatywnym konotacjom seksualnym tego zjawiska, związanym z pornograficzną symboliką zdjęć.

Kolejny artykuł, autorstwa Magdaleny Radkowskiej-Walkowicz, jest krytyczną analizą zagadnień dotyczących dzieciństwa, otyłości i mediów. Dzieciństwo nie jest przedstawione jako dany i jednoznaczny opis etapu na drodze ku dorosłości, lecz jako negocjowana w różnych kontekstach społecznych i politycznych podmiotowość. Z perspektywy antropologii kulturowej Autorka analizowała polską wersję brytyjskiej produkcji telewizyjnej: *Honey we're killing the kids*, w której eksperci od zdrowia i diety pomagają rodzinom rozwiązać problemy z odżywianiem dzieci. Program z jednej strony wpisuje się w projekty promocji zdrowia, z drugiej

patologizuje to, co można w innych kontekstach uznawać za normę, i z tak zdefiniowanej patologii czyni telewizyjny spektakl. Problematyczna pozycja dziecka ukazana w programie, dystrybucja wina i odpowiedzialności, biomedycyzacja i psychologizacja uwarunkowanych społecznie kondycji oraz koncepcja rodziny wpisana w ten spektakl skłania do refleksji.

Rozszerzenie problematyki wpływu mediów na zaburzenie odżywiania, jakim jest otyłość, stanowi poglądowy artykuł Anny Przeliorz-Pyszczyk. Porusza on problematykę wpływu reklamy telewizyjnej na zwyczaje żywieniowe dzieci i młodzieży, a w efekcie na występowanie wśród nich nadwagi i otyłości. Zachowania żywieniowe dzieci mogą być w dużej mierze kształtowane przez środki masowego przekazu, w których często używa się bajek, celebrytów i znanych sportowców jako autorytetów dla dzieci do reklamowania żywności. Analizując liczne badania polskie i zagraniczne, Autorka ukazuje dodatnią korelację np. między spożyciem czekolad i chipsów po ekspozycji na reklamy tych produktów i BMI wśród badanych dzieci. Dlatego też kluczowym elementem walki z problemem nadwagi i otyłości wśród dzieci i nastolatków może być ograniczenie ekspozycji tych grup na reklamowanie niezdrowej żywności. Wykorzystywanie środków masowego przekazu w celu promowania zdrowego żywienia, zarówno poprzez ograniczanie narażenia na niezdrowe produkty spożywcze, jak i zwiększanie reklamy i miejsc w kampaniach społecznych promujących zdrowe nawyki żywieniowe, może odgrywać ważną rolę w zapobieganiu nadwadze i otyłości wśród młodzieży.

Z życzeniami miłej lektury, obfitującej w refleksje i pomysły badawcze,

Małgorzata Synowiec-Piłat
Anna Pałęga